

Sari Vanhanen

YTM (väit.), Jyväskylän yliopisto

Monialainen yhteistyö kotouttamisessa – näkökulmana poliisin työ

Avainsanat: monialainen yhteistyö, poliisityö, kotouttava työ, ammatillinen asiantuntijuus, työssä oppiminen

Artikkeli on lyhennetty 28.8.2020 Jyväskylän yliopistossa pidetyn väitöstilaisuuden lektiosta.

Asiantuntijuuksien eriytyessä työelämässä korostuu yhä enemmän sektorirajat ylittävä yhteistyö. Sitä tehdään eri näkökulmien kuumemiseksi, kokonaiskuvan hahmottamiseksi ja mielekkäiden ratkaisujen löytämiseksi uusissa, muuttuvissa tilanteissa. Minkä vuoksi yhteistyötä tehdään, miten se toimii ja mitä se merkitsee osana poliisityötä? YTM Sari Vanhanen tutki näitä kysymyksiä sosiologian alan väitöstyössään ”Monialainen yhteistyö kotouttamisessa näkökulmana poliisin työ”.

Ajankohtainen tutkimus tuo esiin poliisin ennalta estävää työtä, jolla pyritään rakentamaan vastavuoroista luottamusta ja aktiivista kanssakäymistä eri vähemmistöjen kanssa. Sosiologian artikkeliväitöskirjan lähtökohtana on ollut työelämän muutos etnisesti, kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassa. Tämä muutos edellyttää ammatillisen osaamisen ja työmenetelmien arviointia eri aloilla.

Lähtökohtia

Meillä kaikilla on esikuvia. He ovat henkilöitä, joita arvostamme, ihailemme ja kunnioitamme sen pohjalta, millaisia he ovat ihmisenä, tai mitä he tekevät tai toteuttavat omassa työssään ja elämässään. Yksi esikuvistani on edesmennyt kirjailija, esseisti Anne Fried,

joka syntyi Itävallassa vuonna 1903, asui Pariisissa avioiduttuaan ja muutti sieltä Yhdysvaltoihin pienen poikansa kanssa toisen maailmansodan alta. Opiskeltuaan muun muassa sosiologiaa hän työskenteli sittemmin New Yorkin Harlemissa aluetyön parissa. Myöhemmin Fried muutti Suomeen Jyväskylän lähelle Säynätsaloon poikansa perheen läheisyyteen, ja paneutui myös suomenkieleen kirjallisuuteen. Kunnioitettavaan 95 vuoden ikään yltänyt Anne Fried oli loppuun saakka yhteiskunnallinen keskustelija, jonka ajattelussa korostuivat arjenläheinen oikeudenmukaisuus ja laaja-alainen maailmankuva.

Lainaan lektioni alkuun Anne Friediltä seuraavan ajatuksen hänen novellistaan *Rajamaita*:

On olemassa rajoja, jotka me kaikki kohtaamme päivittäisessä elämässämme. Muutamat niistä ovat helposti tunnistettavissa, toiset ovat luonteeltaan monimutkaisempia. Itse asiassa emme useinkaan ole niistä tietoisia, emme myönnä, että ne rajoittavat meitä emmekä tajua, että elämämme kulku riippuu paljolti siitä, miten me ne hyväksymme, sivuutamme tai ylitämme. (Fried 1994, 107–108.)

Mielestäni tämä lainaus kuvastaa myös omaa väitöskirjatutkimustani. Yhdessä vaiheessa kuvailin työtäni otsikolla ”Yhteistyö piirtää poliisi­työn rajoja”, sillä käsittelen siinä ammatillisen osaamisen, asiantuntijuuden ja ammatillisen autonomian rajanvetoa, rajan ylittämistä tai rajojen uudelleen piirtämistä suhteessa siihen, mitä monialainen yhteistyö merkitsee ja miten se osaltaan vaikuttaa ja rakentaa uudenlaista, jaetua asiantuntijuutta.

Monialainen yhteistyö kotouttamisessa ja poliisityössä

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitan tässä tutkimuksessa toimintaa tai työskentelyä, jossa on mukana eri tahojen edustajia yhteiskunnan eri sektoreilta, eli yhtä lailla julkiselta, yksityiseltä kuin myös kolmannen sektorin eli järjestöjen, yhdistysten, yhteisöjen tai muutoin kansalaisyhteiskunnan eri ryhmien osalta.

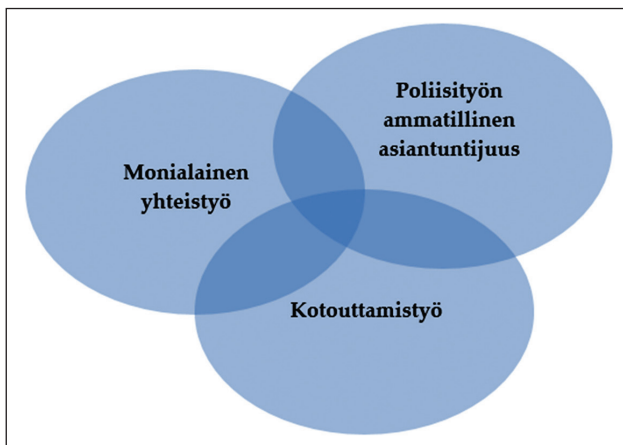
Yhteistyö korostuu yhtenä osana kotouttavaa työtä ja sen käytäntöjä Suomessa. Yhtä lailla yhteistyö nähdään tärkeänä osana eri väestöryhmien turvallisuutta edistävää poliisityötä.

Näiden pohjalta kiinnostuin siitä, minkä vuoksi yhteistyö nähdään tärkeänä. Mitä yhteistyö merkitsee, vaatii tai tuo mukanaan ammatilliseen asiantuntijuuteen kotouttavassa työssä, mutta aivan erityisesti vielä kotoutumisen edistämiseen liittyvässä poliisityössä? Kiinnostuin myös siitä, milloin ja millaisissa tilanteissa poliisin tekemä yhteistyö on kotouttavaa työtä – ja mitä tällöin kotouttavalla työllä tarkoitetaan tai miten se ymmärretään?

Luonteeltaan kotouttava työ on sekä erityistä että yleistä ammatillista osaamista. Syventyäkseen tämä vaatii ja edellyttää oman osaamisen kriittistä arviointia yhä uudelleen mahdollisuuksien mukaan, ja toivottavasti, yhdessä muiden (kollegoiden) kanssa. Vaikka kotouttamistyö on hallinnollinen käsite, on sillä erilaisia merkityksiä käytännön työn kannalta: yhtäältä se mahdollistaa, toisaalta rajaa eri yhteyksissä tehtävää työtä.

Poliisityössä yhteistyötä tehdään sekä strategisesti että operatiivisesti, eli sekä työn taustalla vaikuttavina linjauksina tai ohjeistuksina, että konkreettisina työtehtävinä. Oma tutkimukseni painottuu proaktiivisen, eli ennalta estävän poliisityön näkökulmaan ja käsittelee erityisesti paikallista yhteistyötä.

Nähdäkseni näissä molemmissa, eli kotouttavassa työssä ja poliisityössä, on kyse

Kuvio 1. Tutkimuksen taustalla olevat teemat sekä näiden kolmen teeman välinen leikkauspiste, jossa tutkimuskysymykset muotoutuvat.

”kohtaamisissa kehittyvistä käytännöistä”, kuten Johanna Hiitola ja kollegat ovat kotouttavaa työtä luonnehtineet, sekä myös työssä saatujen kokemusten kautta oppimisesta.

Laadulliseen tutkimukseen pohjautuva väitöskirjani tarkastelee ilmiötä, joka syntyy näiden teemojen, eli monialaisen yhteistyön, kotouttavan työn ja poliisityön ammatillisuuden, sivutessa toisiaan (Kuvio 1). Olen lähestynyt tätä ilmiötä aineistolähtöisesti, toki asettamieni tutkimuskysymysten pohjalta, ja liittännyt tekemäni huomioit ja analyysin teoreettisiin keskusteluihin.

Aineisto ja tutkijayhteistyö

Kokonaisuudessaan väitöskirja muodostuu neljästä artikkelista, joista yksi on englanninkielinen ja kolme suomenkielistä vertaisarvioitua artikkelia, sekä näitä yhdistävästä yhteenveto-osuudesta.

Ensimmäisessä artikkelissa aineistona ovat kuntien kotouttamisohjelmat, joiden pohjalta olen tarkastellut ”yhteisesti jaetun tiedon muodostamista”, eli avointa asiantuntijuutta, joka rakentuu yhtä lailla ammatillisen kuin myös kokemusasiantuntijuuden pohjalta. Lisäksi olen pohtinut, ketkä tai mitkä tahot ohjelmissa nähdään oppijoina sekä millä tavoin yhteistyö mainitaan.

Kolme muuta artikkelia pohjautuvat paikallisessa yhteistyössä mukana olleiden poliisien haastatteluaineistoon, jonka olen koonnut viiden eri poliisilaitoksen alueelta sekä yhdestä muusta yksiköstä. Haastattele-

mani poliisit työskentelevät eri tehtävissä, kuten kenttäpartiossa tai -valvonnassa, aluepoliisina tai ennalta estävässä toiminnassa, nuorten rikostutkinnassa, muussa tutkimuksessa tai ulkomaalaispoliisina. Yhteistä heilile on omakohtainen kokemus yhteistyöstä.

Korostan, että tutkimus on kohdistunut nimenomaan monialaisen *yhteistyön toteutukseen ja sen ehtoihin, ei itse henkilöihin*, jotka yhteistyöstä oman kokemuksensa ja näkemystensä pohjalta kertovat.

Edellä kuvaamani lisäksi tutkimuksen sekundaariaineisto sisältää ilmiötä taustoittavia haastatteluja sekä poliisityön että paikallisten yhteistyötoimijoiden näkökulmasta.

Käytännössä olen tehnyt väitöskirjahankeetta Siirtolaisuusinstituutin verkostotutkijana, jolloin olen voinut seurata laajasti muuttoliiketutkimusta eri aloilla ja eri näkökulmista. Lisäksi tutkijavierailut Göteborgin yliopiston sosiologian ja työelämä tutkimuksen laitoksella vuosina 2015, 2016 ja 2017 ovat tarjonneet tärkeitä näkökulmia yhtäältä poliisin yhteiskunnallisen roolin, toisaalta ruohonjuuritason poliisityön tarkasteluun. Nämä ovat vahvistaneet näkemystä siitä, että "poliisityö on monta" sekä samalla muistuttaneet siitä, että yksipuolistava mielikuva koskee myös poliisityötä.

Monitieteistä keskustelua

Teoreettisesti tutkimukseni on monitieteinen. Ensinnäkin se liittyy *työelämä tutkimukseen*, sillä tarkastelen kielellisesti ja kulttuurisesti moninaistuvan yhteiskunnan myötä *muuttuvia työkäytäntöjä*, ammatillisia kompetensseja ja asiantuntijuutta.

Toiseksi tutkimus käsittelee *kasvatusteellistä tutkimusta* ja yhteistyötä työssä tapahtuvana kollaboratiivisena, eli yhteisesti jaettuna oppimisena, sekä myös informaalina, eli epämuodollisena ja myös epätavanomaisena, oppimisena. Keskeisenä on ajatus siitä, että tiedollisen ja taidollisen ulottuvuuden lisäksi tärkeää on myös oppimisen emotionaalinen ulottuvuus.

Kolmanneksi työni on *poliisityön tutkimusta* sosiologian, ja erityisesti työn sosiologian, näkökulmasta ja käsittelee poliisin yhteiskunnallista roolia avoimessa, pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa, jossa sosiaalista järjestystä ei ylläpidetä pakkokeinoin vaan neuvottelemalla.

Paikallista yhteistyötä tarkastelen poliisityöhön sisältyvän tietynlaisen ristiriidan kautta – yhtäältä valvontaan ja kontrolliin, toisaalta arjen yhteisen turvallisuuden vahvistamiseen liittyvien tavoitteiden, odotusten ja käytännön työn ristipaineessa. Poliisilla legitimiä turvallisuusviranomaisena on

oikeus voimankäyttöön samalla kun poliisityön tavoitteena on turvata ihmisten yhteistä vapautta avoimessa yhteiskunnassa.

Keskeistä tutkimuksessani on se, että käsittelem siinä työn arkea ja *tavanomaisuutta* eli sitä, mitä jatkuvasti tehdään osana työtä. Tutkimuksen taustalla on myös ajatus itselle uuden kohtaamisesta ja erilaisuudesta suhteessa ihmisten väliseen yhtäläisyyteen.

Yhtenä eri artikkeleita yhdistävänä aiheena olen yhteenveto-osuudessa tarkastellut aikaa ja sen merkitystä. Aika näyttäytyy yhteistyössä sekä *aikaa vaativana* että *riittävää aikaa edellyttävänä* työnä. Yhteistyössä kohtaavat ajankäytön erilaiset tavoitteet ja rytmit, jolloin tulostavoitteinen ja numeerisesti mitattava aika heijastuu yhteistyön toteutukseen.

Aikaan liittyvä ristiriita syntyy siitä, että eri yhteistyöosapuolten keskinäisen luottamuksen rakentaminen vaatii aikaa: mahdollisesti useita tapaamisia, keskusteluyhteyksiä, toistoa ja jatkuvuutta.

Myöskään yhteistyön edellyttämä dialoginen osaaminen ei ole valmis taito, vaan vaatii kehittyäkseen kokemusta ja harjoittelua *eli aikaa* sekä mahdollisuutta reflektoida kokemuksia. Toisaalta poliisityössä tarvitaan nopeasti muodostuvia yhteistyömuotoja, kun jokin yllättävä tapahtuma tai ongelmallinen ilmiö edellyttää yhteistä tilannekuvaa, tiedonvaihtoa ja ratkaisujen löytämistä.

Mitä olen löytänyt ja mitä jäänyt miettimään?

Tutkimukseni kuvailemassa paikallisessa yhteistyössä keskeinen piirre on *muuttuvien tilanteiden lukutaito*. Tällä tarkoitan ammatillista osaamista, joka yhdistää työn taustalla olevat ohjeistukset sekä eettiset ja juridiset vaatimukset erilaisten tilanteiden tulkintaan ja käytännön yhteistyössä saatuun tietoon.

Toinen keskeinen ajatus liittyy *jaetun asiantuntijuuden mahdollisuuksiin ja ongelmiin* eli yhteistyön ehtoihin sekä siihen, millä tavoin yhteistyön kautta saatu tieto tai erilaiset kokemukset osataan nähdä ja tunnistaa osana (poliisityön) ammatillisuutta. Ongelmallisena koetaan se, että huolimatta yhteistyön korostamisesta ja sen perustavanlaatuisesta merkityksestä, ennalta estävää toimintaa ei välttämättä nähdä tai osata tunnistaa täysimittaisesti, vaikka sen todetaan olevan poliisityön ydintä.

Kolmantena ajatuksena haluan nostaa esiin *toiseutta purkavat työkäytännöt*. Nähdäkseni juuri tästä tutkimassani ilmiössä on kyse. Toivon, että jatkossa siitä käydään keskustelua nykyistä enemmän.

Yhteistyöpohjaisen työskentelyn avulla tai sen kautta pyritään tietoisesti muutta-

maan esimerkiksi organisaation rutiinien muotoa ja sisältöjä, sekä yhteisesti muokkaamaan kyseisessä tilanteessa tehtyjä tavoitteita tai ongelmien ymmärtämistä. Näin ollen toiseutta purkavat työkäytännöt tähtäävät työn laadulliseen, eivät ainoastaan määrälliseen, muutokseen.

Yhteistyön kuvauksissa korostuu arvostava kohtaaminen ja joustava työote samalla kun ”poliisi on poliisi”: eri yhteistyötahot tai toimijat edustavat sitä tieto- ja kokempohjaa, joka heillä on. Toisin sanoen yhteistyö ei vähennä tai uhkaa ammatillista autonomiaa tai sen merkitystä. Päinvastoin.

Keskeistä on myös se, millä tavoin yhteistyöstä puhutaan ja mitä sanoja siitä käytetään, jotta samalla ei luoda tai ylläpidetä ulkoapäin leimaavaa tai ennalta määrittävää kategorisointia eri vähemmistöistä tai muista yhteistyötahoista.

Mikä lopulta on uutta?

Yhteistyö nähdään itsestäänselvytenä ja juuri sen vuoksi sitä tulee pysähtyä miettimään ja arvioimaan.

Yhdenvertaisuuden jännitteet ja eri tutkimuksissa esiin tuodut rakenteelliset epäkohdat ympärillämme yhteiskunnassa edellyttävät kriittistä uudelleen ajattelua. Kyse ei ole vain poliisityöstä. Vaikka tutkimukseni käsittelee työelämämuutosta ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä tästä näkökulmasta, ovat sen päätelmät sovellettavissa myös laajemmin eri yhteyksissä.

Lektioni alussa puhuin esikuvista. Näitä tarvitaan myös monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi, monipuolistamiseksi sekä työn merkityksen tunnistamiseksi. Yksittäiset esikuvat eivät riitä, vaan toimiva yhteistyö, sen jatkuvuus ja edelleen kehittäminen edellyttävät yhtä lailla organisatorisia rakenteita, esimiestyön tietoista, eettistä tukea sekä työn laadullista seuranta- ja arviointia numeerisen raportoinnin rinnalla.

Puhuin myös rajoista ja rajanvedoista. Nämä ovat tulleet esiin hyvin konkreettisella tavalla tutkimukseni aikana sen eri vaiheissa ja ovat osittain vaikuttaneet omaan työhöni: syksyllä 2015, aloittaessani aineistonkeruuta, EU:n alueelle ja myös Suomeen saapui poikkeuksellisen suuri määrä turvapaikanhakijoita, mikä vaikutti suoraan poliisityön resursseihin ja myös oman tutkimuksen toteutukseen – osin myös haastatteluissa esiin tullessiin sisältöihin. Turun torin traagiset tapahtumat elokuussa 2017 puolestaan toivat esiin poliisin toimintavalmiudet yllättävässä tilanteessa, mutta myös uudenlaiset tarpeet paikalliselle yhteistyölle eri väestöryhmien arjen turvallisuuden vahvistamiseksi. Ja nyt

koronakeväänä 2020 ovat erilaiset rajanvedot valtioiden, alueiden, väestöryhmien ja ihmisten välillä vaikuttaneet meidän kaikkien arkeen.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt näkemään näiden konkreettisten rajanvetojen taakse ja pohtimaan työn muutosta, *jaetun tiedon muodostamiseen osallistumista*. Tämä tarkoittaa yhteisesti rakentuvaa, kokempohjaista tietoa, työssä oppimista sekä ammatillisia osaamisvaatimuksia moninaisessa yhteiskunnassa. Tällä tavoin voimme tiedostaa, että ”*elämämme kulku riippuu paljolti siitä, miten me ne – erilaiset mentaaliset, sosiaaliset, tiedolliset rajat – hyväksymme, sivuutamme tai ylitämme*”, kuten Anne Fried on todennut.

Lähteet

- Björk, Micael (2006). *Ordinnsmakten i stadens periferi*. En studie av polisiära gänginsatser i Göteborg 2004–2005. Eslöv: Brutus Öslings Bokförlag Symposium.
- Björk, Micael (2012). Fem punkter om polisen och tillitens flyktiga natur. I Björngren Cuadra, Carin & Ola Fransson (red.) *Tillit och förtroende. Ständiga utmaningar för professionella*. Malmö: Gleerups, 109–130.
- Björk, Micael (2016). *Den stora polisreformen*. Fem arbetspapper. Lund: Studentlitteratur.
- Fried, Anne (1994). *Kaipauksen hiljaiset äänet*. Helsinki: Otava.
- Hiitola, Johanna, Merja Anis & Kati Turtiainen (toim.) (2018). *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi*. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino.
- Lipsky, Michel (1980). *Street-Level Bureaucracy*. Dilemmas of the Individual in Public Services. New York: Russell Sage Foundation.
- McCarthy, Daniel (2014). *Soft policing*. The Collaborative Control of Anti-Social Behaviour. London: Palgrave Macmillan.
- O'Neill, Megan & Daniel McCarthy (2014). (Re) negotiating police culture through partnership working: Trust, comprise and the 'new' pragmatism. *Criminology & Criminal Justice* 14 (2), 144–159.
- Saaristo, Kimmo (2000). *Avoin asiantuntijuus*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tynjälä, Päivi (2008). *Perspectives into learning at the workplace*. Educational Research Review, 3 (2), 130–154.
- Vanhanen, Sari (2020). Monialainen yhteistyö kotouttamisessa – näkökulmana poliisin työhön. JYU Dissertations 214. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8140-2>